

■ УДК 070+655.413+316.28

Н. С. Подоляка, кандидат наук із соціальних комунікацій, Сумський державний університет, м. Суми

КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ АВТОРА І РЕДАКТОРА У 20-ТІ РР. ХХ СТ. НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРКІВСЬКОГО КООПЕРАТИВНОГО ВИДАВНИЦТВА «РУХ»

Охарактеризовано ситуації, які виникали в процесі ділового спілкування партнерів у видавничому бізнесі. Окреслено комунікативну роль, функції, принципи роботи редактора у формуванні ефективного комунікативного середовища редакційно-видавничого процесу. Розглянуто процес дії авторського права у 20-ті рр. ХХ ст. та його дотримання в умовах новоствореної держави. Проаналізовано способи досягнення порозуміння в конфліктних ситуаціях між автором і редактором на прикладі діяльності Харківського кооперативного видавництва «РУХ».

Ключові слова: редактор, автор, твір, читач, комунікаційне середовище, конфлікт, Харківське кооперативне видавництво «РУХ».

Н. С. Подоляка, кандидат наук по социальным коммуникациям, Сумской государственной университет, г. Сумы

КУЛЬТУРА ДЕЛОВОГО ОБЩЕНИЯ АВТОРА И РЕДАКТОРА В 20-Е ГГ. ХХ В. НА ПРИМЕРЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ХАРЬКОВСКОГО КООПЕРАТИВНОГО ИЗДАТЕЛЬСТВА «РУХ»

Охарактеризовано ситуации, которые возникали в процессе делового общения партнеров в издательском бизнесе. Обозначено коммуникативную роль, функции, качества, принципы работы редактора в формировании эффективной коммуникативной среды редакционно-издательского процесса. Рассмотрены процесс действия авторского права в 20-е гг. ХХ в. и его соблюдение в условиях вновь созданного государства. Проанализировано способы достижения взаимопонимания в конфликтных ситуациях между автором и редактором на примере деятельности Харьковского кооперативного издательства «РУХ».

Ключевые слова: редактор, автор, произведение, читатель, коммуникативная среда, конфликт, Харьковское кооперативное издательство «РУХ».

N. S. Podolyaka, Candidate of Sciences in Social Communications, Sumy State University, Sumy

THE CULTURE OF BUSINESS COMMUNICATION OF AN AUTHOR AND AN EDITOR IN THE 1920S: THE CASE OF THE ACTIVITIES OF THE KHARKIV COOPERATIVE PUBLISHING HOUSE «RUKH»

The situations that arose in the course of business communication between partners in the publishing business have been characterized. The paper outlines the communication role, functions, qualities, and the principles of work of an editor in the formation of effective communication environment of the editorial-and-publishing process. The author considers the processes

of the copyright in the 1920-ies and its compliance with the conditions of the newly created state. The article analyzes the ways of achieving mutual understanding in conflict situations between an author and an editor as in the case of the Kharkiv Cooperative Publishing House «RUKH».

Key words: *editor, author, writing, reader, communication environment, conflict, Kharkiv cooperative publishing house «RUKH».*

Постановка проблеми. Ланка «редактор-текст-автор» передбачає активну взаємодію учасників редакційно-видавничого процесу. Редактор-фахівець має докласти зусиль до створення читабельного авторського тексту, уміти порозумітися з автором під час конфліктної ситуації, аргументовано переконати співбесідника, вчасно запропонувати правильне рішення. Відносини мають базуватися на принципах взаємосприйняття і взаєморозуміння, оскільки автор також відіграє важливу роль. Він опосередковано корегує текст, працює на авторитет як свій, так і видавництва. Стабілізація комунікаційного середовища в спільній діяльності автора й редактора — важливе питання як минулого, так і сьогодення. Фаховий підхід у запобіганні конфліктним ситуаціям між автором і редактором — актуальна проблема теорії та історії видавничої справи й редагування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню професійної етики, виникненню конфліктів у міжособистісному спілкуванні, дотриманню професійних принципів присвячені праці Н. Волкової, У. Діка, П. Келлета, Р. Кібла, Т. Приступенко. Принципи взаємодії редактора та автора описано в публікації О. Жирун (2005, с. 66–75). Професійним компетенціям редактора в досягненні порозумінь у конфліктних ситуаціях присвячено статтю Ю. Паливоди (2014, с. 106–113), у якій приділено увагу трансформації взаємодії автора, видавця (редактора) і читача, зумовлену розвитком цифрових технологій, і феноменові інтернету (Лозинський). Актуальними є також дослідження О. Яковлева (2009, с. 355–361), С. Кисельової (2005, с. 46–49), що стосуються особливостей розвитку книговидавничої справи в Україні у 20-х рр. ХХ ст. Захищено немало дисертацій на тему розвитку видавничої справи в УСРР 1922–1930 рр. (Костик, 2006; Левчук, 2003; Молотикіна, 2012).

Джерельною базою слугують також архівні документи, зокрема матеріали Центрального архіву-музею літератури й мистецтва України (далі *ЦДАМЛМ України*, ф. 577), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління (далі *ЦДАВОВУ*, ф. 296).

Отже, праці означених науковців щодо принципів взаємодії редактора та автора суттєво допомагають у вивченні культури ділового

спілкування на сучасному етапі. Проте дослідники не зацентрували на досвіді роботи видавництва 20-х рр. ХХ ст. у запобіганні конфліктним ситуаціям між автором та редактором.

Мета статті — дослідити проблему культури ділового спілкування в діяльності автора й редактора у 20-ті рр. ХХ ст. на прикладі роботи Харківського кооперативного видавництва «РУХ».

Виклад основного матеріалу дослідження. Робота будь-якого видавництва розпочинається зі складання плану редакційної підготовки, тобто переліку видань, які означені в договірному та редакційному портфелях видавництва, а також тих, що плануються до виходу друком. Критеріями доцільності публікації таких творів можуть бути ринкова перспективність, відповідність до суспільних тенденцій, мовні ознаки тощо. Процес відбору авторських оригіналів для друкування має відбуватися виважено. Редактор, як експерт, має не лише фахово оцінити його рівень, а й у разі необхідності допомогти втілити нереалізовані прагнення автора, оскільки твір — результат його творчих зусиль, засіб досягнення наукових, художніх, матеріальних цілей, реалізована можливість самовияву та самоствердження.

«Величезна потреба у “читабельній” книжці <...>, творах письменників класичних, творців укр. літературної мови та взагалі художніх цінностей», — зазначав у 1925 р. Агапій Шамрай у своєму листі до Харківського кооперативного видавництва «РУХ» [Тут і далі листи подаються зі збереженням граматики авторського тексту. — *Прим. авт.*] (ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 3, арк. 59). Видавництво орієнтувалося виключно на україномовну літературу, діючи всупереч політичній ідеології. Не кожна цензура дозволяла друкувати твір, не кожен відповідав тематичній спрямованості видавництва, його цілям і завданням. Тому доводилося знаходити компромісні рішення, а авторів обирали виважено. Є автори-початківці та автори-ветерани (Партико, 2006, с. 53). Отже, слід зауважити, що на етапі відбору творів може виникнути конфліктна ситуація між автором і редактором.

У період 20 рр. ХХ ст. автори-ветерани, як і автори-початківці намагалися реалізуватись у нових реаліях більшовицької ідеології. Не маючи великих статків, більшість авторів погоджувалися заради отримання хоча якогось гонорару друкувати свої твори на будь-яких умовах. Про це свідчать листи, що зберігаються в ЦДАМЛМ України. Один із таких — лист Якова Мамонтова від 17 червня 1923 р. «Маю за честь запропонувати шановному видавництву видати невеликий

томик моїх віршів (щось коло 40 поезій) <...>. Погоджуюсь на всякі умови (щодо гонорару)» (*ЦДАМЛМ України*, ф. 577, оп. 1, спр. 1, арк. 25). На злиденність нащадків письменника Івана Карпенка-Карого вказує й Назар Іванович Тобілевич: «Разом з оповіддю на цей лист щиро прохаю надіслати по моєму адресу всю ту сумму грошей, яку нам повинно Т-во Рух. Звертаюсь до Вас з цим проханням тому що сім'я покійного брата зосталася після його смерті в дуже скрутному становищі» (*ЦДАМЛМ України*, ф. 577, оп. 1, спр. 20, арк. 248). Слід надати належне керівництву видавництва: жоден лист від автора не залишався без відповіді. Повага до авторів – найважливіше питання в діловому спілкуванні. «Зараз готуємо до друку 2 п'єси “Бурлаку” і “Суєту”. Після надрукування гроші будуть Вам вислані», – повідомлялось у відповідь на лист (*ЦДАМЛМ України*, ф. 577, оп. 1, спр. 20, арк. 24).

Варто зазначити, що досвідчені автори надавали видавництву повністю готові до друку авторські оригінали. У такому разі втручання редактора в текст було незначним. «Усі рукописи я здаю “Рухові” цілком виготовлені до друку. Рукописи, що не будуть в готовім вигляді для друку “Рух” має право пересилати на мій рахунок по ціні 1–50 крб. за друкований аркуш» (*ЦДАМЛМ України*, ф. 577, оп. 1, спр. 2, арк. 5, 5 зв.).

Неконфліктні й досвідчені автори повністю довіряли співробітникам видавництва, проте в питаннях коректурної правки намагалися контролювати процес. «Дуже хотів би сам продивитись остаточно коректуру і тому прошу телеграфувати мені точно ті дні, коли я міг би це зробити. Телеграму треба послать заздалегідь, днів за 4–5, щоб я міг одержати її на хуторі і встиг вчасно виїхати до Харкова...», – зазначав письменник Яків Мамонтов (*ЦДАМЛМ України*, ф. 577, оп. 1, спр. 1, арк. 50).

Поширеними причинами конфлікту між автором і редактором часто ставав академічний правопис. «Найголовніші правила українського правопису» затверджено в 1920 р. Академією наук України, а в 1922 р. правописна комісія НТШ створила правопис, відомий під назвою «переходового до єдиного українського». Дискусії стосовно змін в українській орфографії тривали до 1928 р., допоки тодішній нарком освіти УРСР М. Скрипник не затвердив єдиний уніфікований усукраїнський лінгвістичний кодекс, хоча й той також не розв'язував правописну проблему.

Намагання автора обстояти свою точку зору стосовно мовно-правописного оформлення часто викликали справжнє обурення.

«Наші редакції часто без жалю нівечать на свій смак окремі слова. Але ж, по-перше, та чи інша фразеологія тісно пов'язана зі стилем даного твору, а по-друге, обумовлена соціальним і географічним оточенням того чи іншого митця. Не можна з рештою всіх письменників зібрати в одну точку і акуратно придушити ВУАНівським словником. Мова ж іде власне й не про ВУАНівський словник, а про цілковиту самочинність редакцій у цій справі, навіть тоді, коли письменник не переступає ВУАНівських законів» (Дукин, 1925, с. 18–19). Тому у вирішенні таких питань редактор не тільки мав дотримувати певних морально-етичних принципів, а й уміти переконати, тактовно пояснити авторові. «Разом з цим, згідно з Вашим листом від 22.VI.923, надсилаю Вам для видання збірничок своїх поезій «Вінки за водою». Прикладаю до нього ще нові, вважаю необхідно. Вірші переписувались досить давно і тому правопис не зовсім академічний. Ваш коректор може виправить його. Що торкається всяких інших змін в тексті, то прошу без моєї згоди їх не робити» (ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 1, арк. 50).

Доволі конфліктним у спілкуванні між автором і редактором було і є питання збереження авторських прав на твір. «Основи авторського права» ухвалено й затверджено ЦВК і РНК СРСР у 1925 р., доповнені 16 травня 1928 р. Документ визнав за авторами виключне право на їхні твори, яке, згідно з законом 1925 р., було чинним протягом 25 років від моменту першого видання або публічного виконання твору, а з 1928 р. автор або перекладач мав довічне виключне право користуватися власним виданням і продавати його «Основи» передбачали перехід авторських прав до спадкоємців на 15 років після смерті автора. Твори використовували на базі договорів з авторами, умови яких досить детально регулював закон (Авторське право в СРСР).

Видавництва не завжди дотримували збереження авторських прав на твір у 20-ті рр. ХХ ст. Як аргумент наведемо лист Ірини Іванівни Стешенко до правління кооперативного видавництва «РУХ»: «У № 25 Вашої Театральної бібліотечки серед оголошення про книжки, що готуються до друку і п'єсу «Ряса» Потапенка. Ця звістка мене дуже здивувала через те, що цю п'єсу переклала я у 1922 році для Шевченківського театра без права передачі іншим театрам і без права видання. П'єсу цю виставляли у Києві, Харкові й Полтаві та на провінції і афіші заховані у мене. Принципово я не маю нічого проти видання цієї п'єси, але я бажаю, щоб Ви склали зі мною певні умови щодо видання її; друге — щоб Ви переслали мені

екземпляр п'єси для остаточного редагування» (ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 2, арк. 222).

Конфлікт між видавництвом і автором був урегульований одразу, як тільки ставав відомий факт про авторство на переклад або з'являлися нащадки автора твору. В УРСР для спадкоємців М. Старицького, І. Тобілевича, М. Кропивницького, М. Коцюбинського, М. Лисенка та деяких інших діячів української культури строки авторського права були продовжені, оскільки вони не могли використати свої права за дореволюційних часів. Так, у листі до Н. І. Тобілевича видавництво «РУХ» повідомляло: «П'єси почали ми видавати без відома спадкоємців Карпенка-Карого, бо не знали, де вони живуть, а вважали, що п'єси треба друкувати, а коли спадкоємці зголосяться, то ми з ними договоримся» (ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 2, арк. 226). Надалі між нащадками письменника й видавництвом укладено договір.

Окремим питанням, яке мали узгодити редактори, було утвердження редакційних правок з автором твору (або його нащадками), оскільки твір мали схвалити органи цензури, зокрема Репертуарна рада. «Повідомляємо вас, що п'єси друкуються з редакційними змінами, бо без них ні репертуарна Рада не дозволить до вистави, ні цензура до друку» (ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 2, арк. 226). Отже, редакторів видавництва іноді доводилося домовлятися із нащадками письменника про внесення змін до авторського оригіналу вже після опублікування твору. Таке втручання у текст могло завершитись нереалізованими задумами редакції. І тільки вигідні гонорарні умови могли задовольнити спадкоємців, посприяти подальшим продуктивним перемовинам.

Висновки. Таким чином, у процесі ділового спілкування між автором і редактором у 20 рр. ХХ ст. могли виникати різні критичні ситуації. Зокрема редакторів доводилось вирішувати проблеми відбору авторських оригіналів, які мали бути «читабельними», збереження авторських прав на твір, питання гонорарних відносин, академічного правопису, узгодження редакційних правок з автором твору (або його нащадками), здійснення коректури самим автором.

Під час виникнення конфлікту найчастіше обирався тип поведінки — співробітництво і компроміс, що позитивно впливало на комунікаційне середовище редакційно-видавничого процесу. На всі листи від авторів видавництво відповідало. Автори повністю довіряли співробітникам видавництва, проте в питаннях коректурної

правки намагалися контролювати процес, часто здійснювали коректуру самостійно.

Форми роботи редактора з автором у минулому й сьогодні дещо подібні, тяжіють до наслідування засадничих ознак культури ділового спілкування та становлять перспективний об'єкт дослідження. Нині існує необхідність осмислити досвід урегулювання конфліктів у видавництвах України на різних етапах їх функціонування для віднайдення найефективніших способів порозуміння і співпраці в межах мікроспільноти.

Список посилань

- Авторське право в СРСР*. Взято з https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE
- Дукин, М. (1925). Про межі редакторських олівців. *Плужанин*, 4, 18-19.
- Жирун, О. А. (2005). Особистість редактора як суб'єкта комунікативного процесу. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*, 2, 66–75.
- Костик, Є. П. (2006). *Створення та діяльність кооперативних видавництв в УСРР 1922–1930 рр.* (Автореф. дис. ... кандидата історичних наук: спец. 07.00.01). Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького. Черкаси.
- Кисельова, С. (2005). Українське відродження ХХ ст., політика українізації та українське видавництво. *Вісник Книжкової палати*, 12, 46–49.
- Левчук, О. М. (2003). *Розвиток кооперативного книговидання в Україні в кінці ХІХ — першій третині ХХ ст. (на прикладі Всеукраїнського кооперативного книговидавничого і книготорговельного товариства «Книгоспілка»)*. (Автореф. дис. канд. філол. наук: спец. 10.01.08). Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Інститут журналістики. Київ.
- Лозинський, А.-Л. Р. *Автор, видавець, читач — проблема взаємодії в цифрову епоху*. Відновлено з <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-50/33.pdf>
- Молотикіна, В. К. (2012). *Видавнича справа в Радянській Україні в 20–30-і роки ХХ ст.* (Автореф. дис. ... доктора історичних наук : спец. 07.00.01). Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». Переяслав-Хмельницький.
- Паливода, Ю. В. (2014). Досягнення порозуміння та стабілізація комунікаційного середовища в діяльності автора й редактора. *Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації*, 42, 106-113.
- Партико, В. (2006). *Загальне редагування: нормативні основи*, Навчальний посібник. Львів: ВФ «Афіша».
- Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України)*, ф. 577, оп. 1, спр.1, арк. 25.

ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 1, арк. 50.

ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 3, арк. 59.

ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 20, арк. 24.

ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 20, арк. 248.

ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 2, арк. 5, 5 зв.

ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 2, арк. 222.

ЦДАМЛМ України, ф. 577, оп. 1, спр. 2, арк. 226.

Яковлев, О. В. (2009). Особливості розвитку книговидавничої справи в Україні в 20-х роках ХХ ст. *Рукописна та книжкова спадщина України*, 13, 355–361. Київ.

References

- Copyright in the USSR*. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE [In Ukrainian].
- Dukin, M. (1925). On the frontiers of editorial pencils. *Pluzhanyn*, 4, 18–19. [In Ukrainian].
- Zhirun, O. A. (2005). Personality of the editor as a subject of the communication process. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, 2, 66–75. [In Ukrainian].
- Kostyk, Ye. P. (2006). *Creation and activities of cooperative publishing houses in the Ukrainian SSR in 1922–1930 (Author’s abstract of the dissertation for the candidate of historical sciences: specialty 07.00.01)*. Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky. Cherkasy [In Ukrainian].
- Kyseleva, S. (2005). Ukrainian revival of the twentieth century, Ukrainianization policy and Ukrainian publishing house. *Bulletin of the Book Chamber*, 12, 46–49. [In Ukrainian].
- Levchuk, O. M. (2003). *The development of cooperative publishing in Ukraine in late 19th — the first third of the twentieth century (the case of Ukrainian cooperative publishing and bookselling company “Knyhospilka”)*. (Author’s abstract of the dissertation for the candidate of philological sciences specialty 10.01.08). Kyiv. National Taras Shevchenko University; Institute of Journalism. Kyiv. [In Ukrainian].
- Lozinsky, A.-L. R. *Author, publisher, reader — the problem of interaction in the digital era*. Retrieved with <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-50/33.pdf> [In Ukrainian].
- Molotykina, V. K. (2012). *Publishing in the Soviet Ukraine in the 20-30’s of the twentieth century. (Author’s dissertation of the dissertation for doctor of Historical Sciences: Specialty 07.00.01)*. State Higher Educational Institution “Pereyaslav-Khmelnytsky Pedagogical University named after H. S. Skovoroda” Pereyaslav-Khmelnytsky [In Ukrainian].
- Palyvoda, Yu. V. (2014). The achievement of understanding and stabilization of the communication environment in the activities of the author and editor. *Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture*. Series: “Social

- Communications”, 42, 106–113. [In Ukrainian].
- Partyko, V. (2006). *General Editing: Regulatory Basis, Training Manual*. Lviv: VF “Afisha”. [In Ukrainian].
- Central State Archive-Museum of Literature and Art of Ukraine (CSAMLA of Ukraine)*, Rep. 577, entr. 1, file 1, p. 25. [In Ukrainian].
- CSAMLA of Ukraine*, rep. 577, entr. 1, file 1, p. 50. [In Ukrainian].
- CSAMLA of Ukraine*, rep. 577, entr. 1, file 3, p. 59. [In Ukrainian].
- CSAMLA of Ukraine*, rep. 577, entr. 1, file 20, p. 24. [In Ukrainian].
- CSAMLA of Ukraine*, rep. 577, entr. 1, file 20, p. 248. [In Ukrainian].
- CSAMLA of Ukraine*, rep. 577, entr. 1, file 2, p. 5, 5 ply. [In Ukrainian].
- CSAMLA of Ukraine*, rep. 577, entr. 1, file 2, p. 222. [In Ukrainian].
- CSAMLA of Ukraine*, rep. 577, entr. 1, file 2, p. 226. [In Ukrainian].
- Yakovlev, O. V. (2009). Features of the book publishing business in Ukraine in the 20's of the twentieth century. *Manuscript and book heritage of Ukraine*, 13, 355–361. Kyiv. [In Ukrainian].

UDC 070+655.413+316.28

N. S. Podolyaka, Candidate of Sciences in Social Communications, Sumy State University, Sumy

nadechda_sum@mail.ru

<http://orcid.org/0000-0002-6136-1665>

THE CULTURE OF BUSINESS COMMUNICATION OF AN AUTHOR AND AN EDITOR IN THE 1920S: THE CASE OF THE ACTIVITIES OF THE KHARKIV COOPERATIVE PUBLISHING HOUSE «RUKH»

The aim of the article is to inquire into the culture of business communication between an author and an editor of 1920-ies as in the case of the Kharkiv Cooperative Publishing House «RUKH».

Research Methodology. The methodological basis is a logical and historical method. The author also applies analytical and empirical methods.

Results. The situations that arose in the course of business communication between partners in the publishing business have been characterized. The paper outlines the communication role, functions, qualities, and the principles of work of an editor in the formation of effective communication environment of the editorial-and-publishing process. The article analyzes the ways of achieving mutual understanding in conflict situations between an author and an editor. The study has confirmed a certain type of behaviour of cooperation and compromise, which contributed to a positive communication environment paradigm. It has been found that the principles of interaction between an editor's and an author's opinions significantly expand the sphere of the culture of business communication between an author and an editor at the present day. The author considers the processes of the copyright in the 1920-ies and its compliance with the conditions of the newly created state.

Novelty. The paper presents an attempt to identify the main principles of an editor in the formation of effective communication environment for the editorial-and-

publishing process. A new factual material based on the analysis of the culture of business communication between an author and an editor of 1920-ies as in the case of the Kharkiv Cooperative Publishing House «РУКН» is systematized and summarized.

The practical significance. The study significantly expands the view of publishing business in the 1920-ies. The results can be used for writing textbooks on the regional history and the history of Ukraine.

Key words: *editor, author, writing, reader, communication environment, conflict, Kharkiv cooperative publishing house «РУКН».*

Надійшла до редколегії 19.05.2017 р.